Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, тотурну арт айы (апрель), 12, 2022 жыл

№ 40 (21085)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Федерал эм миллет проектлени бардырылыуларына, къоркъуусузлукъ соруулагъа – энчи эс

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** муниципал къуралыуланы таматалары, КъМР-ни Правительствосуну келечилери бла оператив соруула бла байламлы кенгеш бардыргъанды. Анга КъМР-ни премьер-министри **Мусукланы Алий**, Россей МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясы начальниги **Михаил Надежин** да къатышхандыла.

Федерал эм регионал проектлени бардырылыуларыны юсюнден Мусукланы Алий билдиргенди. Бюгюннгю кюннге проектлени барысын да контрактациясы этилинип бошалалады, объектлени бир ненчасында ремонт эм къурулуш ишле башланнгандыла. Алай бла «Билим бериуню айнытыу» къырал программаны чеклеринде быйыл элледе 19 билим берген махкемени тынгылы ремонту белгиленеди. «Хар сабийни жетишими» федерал проектге кёре 13 мектепде спорт залланы неда энчи спорт сооруженияланы ремонту бардырыллыкъды.

Кенгешде муниципалитетлени, жууаплы министерстволаны эм ведомстволаны от тюшюу эмда суу басыу кезиуге хазырлылыкълары да сюзюлгенди.

«2022 жылны аллындан агъачлада от тюшюуле болмагъандыла», – деп билдиргенди КъМР-ни табийгъат къолайлыкъ эм экология министри **Шауаланы Илияс**. Ол от тюшюу къоркъуусузлукъну жалчытыуну чеклеринде агъачда жолланы, минерализация этилген от тюшюуге къажау ызланы къуралгъанларын, аланы тазалагъанларын, от тюшгенде суу алырча эм алагъа машина барырча онгланы жарашдыргъанларын белгилегенди.

Агъачлагъа къарарча 4,5 километр узунлугъу болгъан 114 маршрут къабыл этилгенди. Ючюнчю халлы 3 лесопожар станция къуралгъанды, ала жылны узуну эм сау сутканы ишлегенлей турадыла. Регион диспетчер службаны да, анда уа 48 адам ишлейди, сау сутканы урунуу низамгъа кёчюргендиле. От тюшюулени ёчюлтюрча эм аланы болумларын кетерирча МЧС-ни къатышыуу бла юйрениуле бардырыладыла.

Республикада суу кётюрюлюню кезиуюн зарансыз оздурурча аслам жумушла тамамланадыла. Сёзге айтханда, Заюково элни чеклеринде Бахсан черекде тийишли ишле, Октябрьское элни чеклеринде Черек сууда эм Тырныауузда Бахсан сууда суу ызланы тийишли халгъа келтириу эм терен этиу ишле. Эски Черек эм Тёбен Черек эллени аралырында жагъаланы кючлеу ишле тамамланнгандыла. Гирхожан-Сууну беженинден Бахсан суугъа дери ырхы келиулени тыйгъан сооружение тазаланнганды. Бу проект 2021 жылда Пятигорскеде КъМР-ни Башчысы Казбек Коков бла тюбешиуню эсеплерине кёре, РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Мишустин себеплик этип, Россейни Правительствосуну болушлугъу бла бардырылады.

Быйыл Акъ-Суу элни эм «Коммунальник» бахчачылыкъ мюлкню тийресинде Нальчик сууда эм Псынабо сууда (биринчи урум) суу ызланы тийишли халгъа келтириу жумушла тамамланырыкъдыла. «Энчи суу байлыкъланы сакълау» федерал проектни чеклеринде быйыл Элбрус районну тийресинде 13 километр узунлукъда Бахсан сууну ызын тазалау ишле башланырыкъдыла. «Проектни бардырыу 3 жылгъа саналыпды, – деп белгилегенди Шауаланы Илияс. – Быйыл биринчи урумда черекни 2,6 километри тазаланырыкъды».

Михаил Надежин билдиргенге кёре, быйыл уллу суу кётюрюлюулеге къоркъуу жокъду, алай дагъыда черекле бу кезиуледе къоркъуулудула. Ол энчи эсни муниципал администрациялада диспетчер службаны ишлерини магъаналылыкъларына бургъанды.

Казбек Коков район эм шахар округланы администрацияларыны таматаларына суу кётюрюлюу эм агъач от тюшюулени къоркъуулары уллу болгъан кезиуде контрольну кючлерге буюргъанды, дагъыда хар муниципалитетде терк жетиуню, ол санда къыйын болумлада адамланы билдириулерине кёре, тохташдырылгъан излемлерине тийишли диспетчер пунктланы жалчытыргъа да.

ЖЫЙЫЛЫУ

Казбек Коков Юг Осетияда боллукъ референдумгъа ыразылыгъын билдиргенди

Казбек Коков Шимал-Кавказ федерал округну регионларыны башчылары эм Къырал Думаны депутатлары бла Юг Осетияда болгъанды, анда башламчылыкъ къауум Россей Федерацияны санына кирирге референдум бардырыргъа деп къуралгъан жыйылыугъа къатышханды. Республиканы оноучусу ол башламчылыкъгъа ыразылыгъын билдиргенди.

«Бюгюннгю тюбешиу, республиканы Конституциясыны кюнюнде бардырылгъанын белгилерчады, ол магъаналы документ 21 жыл мындан алгъа аллыннганды. Башламчылыкъ къауум бардырыллыкъ референдумну юсюнден соруулану сюзгенди. Адамланы жашауларында магъаналы жумушну къайсы кюн ётдюрюрге кереклиси право жаны бла соруулагъа къаралгъандан сора белгили боллукъду.

«Башламчылыкъ къауум референдумну юсюнден къурау жаны бла соруулагъа къарагъанды. Ол къачан боллугъун право жаны бла тийишили къагытла жарашдырылсала белгили этилликди. Дагъыда мында эки кюнден президентни сайлау бла байламлы айырыула ётерикдиле. Ол къалай бардырылгъанына, ол санда Россейден келген жамауат къуллукъчула да къарарыкъдыла», – деп жазгъанды Казбек Коков кесини телеграм-каналында.

Политика жаны бла магъаналы жумушла бардырыллыкълары бла байламлы Къабарты-Малкъарны Башчысы: «Къарындаш Юг Осетияны халкъына монглукъ эм айныуну жолу бла алгъа барыргъа тежейме», – дегенди, деп билдиргендиле.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Къабарты-Малкъарны ара шахарында – битеуроссей фестиваль

Къабарты-Малкъарны Правительствосуну кезиулю жыйылыуу КъМР-ни премьер-министри **Мусукланы Алийни** башчылыгъы бла бардырылгъанды. Анда сёз халкъгъа социал болушлукъ этиуню, саулукъ сакълауну, жол мюлкню, маданиятны юслеринден баргъанды, башха соруула да кётюрюлгендиле.

Жыйылыуда Правительство бир ненча буйрукъну къабыл кёргенди. Алагъа тийишлиликде Донецк эмда Луганск Халкъ Республикаланы бла Украианы тийрелеринде баргъан энчи аскер операцияны кезиуюнде аскер борчларын толтура ёлгенлени жуукъларына республиканы Башчысы **Казбек Коковну** оноуу бла ахча болушлукъ этилликди.

Дагъыда КъМР-ни жеринде тыш къыраллылагъа бла гражданстволары болмагъанлагъа ишлерге патентле бериу эмда аланы жарашдырыу жаны бла къырал жумушланы ким тамамларыгъы тохташдырылгъанды. Ол иш РФ-ни Ич ишле министерствосуну «Паспортно-визовый сервис» деген федерал къырал предприятиясыны боюнуна салынады. Бюгюнлюкде ол предприятияны къыралны 65 субъектинде бёлюмлери бардыла.

Кенгешни кезиуюнде КъМР-ни республикалы бюджетинден муниципал къуралыуланы бюджетлерине 2022 жылда жол мюлк бла байламлы ишлени бардырыргъа къошакъ халда къаллай бир ахча бериллиги да тохташдырылгъанды. Алайды да, 225 миллион сом Нальчик, Бахсан шахар округланы бла Терек, Майский шахарланы араларында юлешинирикди.

Нальчикде Телефильмлени бла бериулени XXIII битеуроссей фестивали бла Басманы XVI битеуроссей фестивали «Моя провинция» деген бир ат бла бардырыллыкъдыла. Ол Къабарты-Малкъар къуралгъанлы 100-жыллыгъына аталгъан къууанчланы чеклеринде ётерикди. Аны къурагъанланы муратлары – басма органланы болушлукълары бла къыралны регионларыны айбат эмда маданият жерлерин туура этиудю.

Андан сора да, регионланы телевидениялары, радиолары бла басма органлары бир бирлерине сынауларын билдирирге, жангы амалла бла шагъырейленирге, атлары айтылгъан журналистлени сейир мастер-классларына къатышыргъа онг табарыкъдыла.

Правительствону жыйылыууну кезиуюнде «Моя провинция» битеуроссей фестивальгъа хазырланыу эмда аны бардырыу жаны бла къырал комитетини къауууму да къабыл кёрюлгенди. Анга КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хубиев** башчылыкъ этерикди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Игилендириу

Поликлиниканы къурулушу бла шагъырейленнгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Нальчикде 1-чи номерли поликлиниканы къурулушуну бардырылыууна къарагъанды. Жангы мекям 1-чи номерли шахар клиника больницаны тийресинде ишленеди.

Эсигизге салайыкъ, проектни жашауду бардырыу соруу Россейни Президенти **Владимир Путинни** саулукъ сакълауну биринчи звеносуну ишин игилендириуге бурулгъан буйрукъларыны чеклеринде федерал даражада сюзюлгенди.

«Бу проектни кийирирге Россейни Правительствосу бла бирге хазырланнганбыз эм аны юсюнден 2021 жылда билдиргенбиз», – дегенди Казбек Коков кесини телеграм-каналында.

Бир жолгъа 500 адам келирге боллукъ эм кенглиги 8 минг квадрат метрли поликлиника Къабарты-Малкъарда эм уллу боллукъду. Къурулуш ишле быйыл мартда башланнгандыла. Тозурагъан больница мекямла кетерилгендиле, этажлада отоулагъа къаралады, мекямны халы эм тыш кёрюмдюсю белгиленнгендиле. Къурулуш майданны тийресинде жер ишле тамамланып бошалгъандыла, топуракъ алышындырылгъанды. Мекямны фундаментин салырча, мурдорну жарашдыра турадыла.

Жангы поликлиникада, ол а битеу «аяулу технологияланы» жорукъларына келиширикди, картохранилищеси бла регистратура, терапевт бёлюм, терк болушлукъ тапдыргъан служба, медицина специалистлени отоулары, медицина профилактиканы бёлюмлери, медик студентлеге окъутуу классла бла аудиторияла, процедура эм прививка отоула, смотровойла, кюндюзгю стационар, административ-мюлк бёлюмле къураллыкъдыла. Медицина махкемени кючлю лаборатория-диагностика мурдору, эндоскопияны эм медицина реабилитацияны шёндюгю бёлюмлери, амбулатор онкология болушлукъну арасы да боллукъдула. Объектни къурулушу 2023 жылны ахырына тындырыллыкъды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Коков къурулуш бардырылгъан майданнга къарагъанды, ызы бла ишлене тургъан объект бла байламлы къауум буйрукъла бергенди эм жууаплы адамланы жанындан бардырылгъан ишлени качестволарына эс бурууну магъаналылыгъын чертгенди.

Андан сора да, 1-чи номерли ГКБ больницалы шахарчыкъны къалгъан жартысы жууукъ заманда тапландырыллыкъды. Хайырланыудан чыгъарылгъан тозурагъан мекямланы кетерирге эм тийрени игилендирирге мурат этилинеди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Парламент

Сабийлени жай солууларына къайгъыра

КъМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова** РФ-ни Федерал Жыйылыуунда Законодательлерини советини Билим бериу эм илму эмда Социал политика жаны бла комиссиялары бирге бардыргъан кенгешни ишине къатышханды. Тюбешиу видеоконференция амал бла къуралгъанды.

Сёз РФ-ни Законодательлерини советини «2022 жылда сабийлени саулукъларын багъыуда, реабилитацияда эм солутууда хайырланылгъан объектлерин жангыртыу эмда жай солуу кезиуге хазырланыу» деген жыйылыууна хазырланыуну юсюнден баргъанды.

Татьяна Егорова тюбешиуде сюзюлген соруну магъаналылыгъын белгилегенди. Ол Къабарты-Малкъарны сабийлени багъыу, аланы солутуу эм рекреация онглары уллу болгъанларын билдиргенди.

– КъМР-де сабийлени солууларын къурау бла кюрешген 19 организация барды. Ол санда «Радуга» социал-реабилитация ара санаторий халда ишлейди. Анда, сабийлени солууларын къурагъандан сора да, тюрлю-тюрлю ауруулары болгъанланы багъыу жаны бла шёндюгю мадарла да сингдирилгендиле. Бу кезиуде уа багъыу балчыкъ, гара суу, башха бальнеология амалла хайырланыладыла. Ара сау жылны ишлейди, бери Россейни битеу регионларындан жашчыкъла бла къызчыкъла келедиле. Бюгюнлюкде уа анда Донецкден 35 сабий солуйду. Жууукъ кезиуде энтта жангы смена аллыкъдыла. Бу жумушлагъа ахчаны республика бёледи, – дегенди Татьяна Борисовна.

Спикер тюрлю-тюрлю кезиуледе республиканы 10 мингден аслам сабийини саулугъу багъылгъанын, солутуу жумушла къуралгъанларын билдиргенди. Аланы араларында 7 минги – къыйын жашау болумгъа тюшген юйюрледендиле. Башха регионладан да орта эсеп бла 7 минг жаш бла къыз келедиле.

– 2022 жылда 5 минг сабийни солутургъа эм саулукъларына къаратыргъа белгиленеди. Бу жумушлагъа бюджетде 185 миллион сом салыннганды, – деп белгилегенди ол.

Инфраструктураны юсюнден айтханда, иги халда болгъанла, тынгылы жангыртыргъа керек объектле да бардыла.

– Эпидемиология хал тапландырылгъаны бла лагерьле, санаторийле толу кючлери бла ишлеп башларла деп ышанабыз. Алай бла уа сабийлени солууларын къурагъан бла бирге, табийгъатыбызны энчиликлерин эсге алып, бу жумушланы андан ары тири бардырыргъа къолдан келлик эди. Солуу эм саулукъ сакълау учреждениялары ырысхы-техника болумларын игилендириу, сабийлени солууларын къурау жаны бла предложенияла хазырлагъанбыз. Ол санда къыйын жашау болумгъа тюшген юйюрледе ёсгенле бла байламлыла. Ала комиссияны бегимини проектине кийирилгендиле. Бизни акъылыбызгъа кёре, РФ-ни Правительствосуна сабийлени солууларын бла саулукъларын игилендирген предприятиялагъа налог льготала тохташдырыуну юсюнден тилек этерге боллукъ эди. Бу соруну да проектге къошаргъа тийишлиди, ол да жай кезиуде сабийлени солууларын къурауну игилендирирге себеплик этерикди,– дегенди сёзюню ахырында Татьяна Егорова.

Жыйылыуда РФ-ни Къырал Думасыны, регионлада законла чыгъарыучу органланы депутатлары да сёлешгендиле.

Ала РФ-ни Правительствосуна 2030 жылгъа дери къыралны субъектлеринде сабийлени солууларын бардырыу мекямланы ишлетиу эм жангыртыу программаны хазырлагъанда, регионла барысы да анга чырмаусуз къатышырча этерге, инфраструктураны жангыртхан кезиуде хауаны, табийгъатны болумларын эсге алыргъа, сау жылны ишлеген солуу араланы ишлетирге кереклисин айтхандыла.

Дагъыда къыйын жашау болумгъа тюшген юйюрледе ёсген сабийлени (7-18 жыллары толгъан), быйылдан башлап, солууларын къурагъанда, федерал бюджетден къоранчлагъа ахча бёлюню юсюнден предложение да этилгенди.

Битеу эсгертиуле бла предложенияла РФ-ни Законодательлерини советини жыйылыуунда сюзюллюкдюле. Ол 26-27 апрельде бардырыллыкъды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ТЮБЕШИУ

Эсепле чыгъарылгъандыла, борчла салыннгандыла

Кёп болмай Черек районну администрациясыны башчысы Къулбайланы Алан бардыргъан кенгешде саулукъ сакълау бёлюмде 2019-2021 жыллада тамамланнган жумушланы эсеплегендиле эм этилирге кереклилерин да белгилегендиле. Анга КъМР-ни саулукъ сакълау министрини орунбасары **Заурбек Батыров**, район ара больницаны баш врачы **Рахайланы Аслан**, эллени таматалары эм башхала къатышхандыла.

Районда саулукъ сакълау системаны болумуну юсюнден докладны Аслан Махмудович этгенди. Ол медицина учреждениялары ишлери бла байламлы жетишимлени, проблемаланы, саусузлагъа къаллай тюрлю болушлукъ этилгенин, кадрла бла жалчытыуну эм башха соруулану да кётюргенди.

Бюгюнлюкде район ара больницагъа Огъары Малкъарда поликлиника бла стационар бойсунадыла. Дагъыда сегиз элде амбулаторияла бардыла. Терк болушлукъ берген служба да борчун тынгылы толтурады. Бусагъатда аны он энчи техникасы барды. Арт жыллада аланы иги

кесеги жангыртылгъанды.

«Земский доктор» федерал программаны хайыры бла медицина учреждениялары кадрла бла жалчытырча мадар этиледи. Сёз ючюн, 2020-2021 жыллада алты жаш специалист урунургъа онг тапхандыла. Былтырны ахырына чыгъарылгъан эсеплеге кёре, медицина учреждения ишчиле бла 87,7 процентге жалчытылгъандыла. Болсада, алыкъа педиатр, анестезиолог-реаниматолог, кардиолог эм уролог дегенча специалистле жетишмейдиле.

Демографияны юсюнден айтханда уа, ёсюм артыкъ эсленмейди. Болсада юч жылны алып айтханда, районда ёлгенлени саны башхаладан кёп тюйюлдю. Жарсыугъа, коронавирус жайылгъанлы кёпле аушхандыла.

Тюбешиуде районда жашагъанланы арасында флюрографияны аз адам ётгени, бусагъатда пандемия кюч алгъынчы ол жумушну тамамларгъа кереклиси да эсгертилгенди. Аны бла бирге сагъыныльгъан кезиуде онкологиядан аругъанланы эм ёлгенлени саны азайгъаны да айтылгъанды.

Быйыл этилирге керек ишлени араларында «Демография», «Саулукъ сакълау» миллет эм регион проектлени тири бардырыугъа энчи эс буруллукъду. Адамланы саулукъларын алгъадан тинтиуню, диспансеризацияны, ол санда ишлегенлени бла сабийлени араларында, тири бардырыргъа кереклиси сагъынылгъанды. Андан сора да, онкологиялары болгъанлагъа, жюрек эм къан тамырлары аругъанлагъа да аслам эс буруллукъду.

Кенгешни ахырында эллени таматалары бла тюрлю-тюрлю соруула сюзюлгендиле. Ол санда медицина усталыкъ алгъан жаш адамланы иш бла жалчытыугъа, саусузлагъа тынгылы болушлукъ бериуге, жамауатны саулукълу жашаугъа итиндириуге эмда аллай башха жумушлагъа уллу кёллю болмазгъа чакъырылгъанды.

Басмагъа **КУРДАНЛАНЫ Сулейман** хазырлагъанды.

12 АПРЕЛЬ – АВИАЦИЯНЫ БЛА КОСМОНАВТИКАНЫ ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КЮНЮ

Марсда жашау болумла къураргъа окъуна хазырдыла

Аламны тинтиу Жерде жашагъанлагъа кёп тюрлю онгла береди. Ол санда саулукъ сакълауда, къоркъуусузлукъну жалчытыуда, промышленностьда, башха сферада да. Мен бу статьяда сагъынырыкъ жаш алимле космонавтиканы тинтиуге кеслерини юлюшлерин къошарыкъларына ышаныулукъ берединле. Ала Айда нартюх бла къудору ёсдюрюрге, Венераны суутутургъа, Марсда адамлагъа жашау болумла къураргъа окъуна хазырдыла.

Илмугъа жол ачадыла

Сабий чыгъармачылыкъны «Кюн шахар» академиясыны илму-тинтиу эм конструктор иш жаны бла бёлюмюню устазы **Эляна Науянисге** къонакъгъа келгенимде, ол кичи классланы окъуучулары бла ракетаны учуртуп, аны парашютун жыя, ол къалай учханын сюзе тура эдиле. Къызчыкъланы бла жашчыкъланы жанныган кёзчюклерин кёргенимде, мени да, бир уллу ишге къатышханча, кёлюм кётюрюлгенди.

– 12 апрель бизни байрамыбызды. Миллет библиотекада жыйылыу бардырыллыкъды, ары хазырлана турабыз. Ракетаны учуругъуз деп тилегендиле да, аны сынайбыз. Ариу учханды, бийикге, парашюту да ачылып, белгиленнген жерге къоннганды, – дейди Эляна Науянис.

Науянис тукъумну республикада техника, инженерия бла кюрешген жаш адамла иги таныйдыла десем жангыллыкъ болмазма. **Татьяна Владимировна** бла Эляна Зигмасовна – ана бла къызы – кёп жылланы сабийлени техника илмулагъа юйретедиле, жаш фахмулагъа илмугъа жол ачадыла. Аланы бу къыйынлары эсленмей къалмагъанды. Татьяна Владимировнагъа «КъМР-ни билим бериуюню сыйлы къуллукъчусу» деген ат аталгъанды алгъаракълада.

Конкурслада айырмалыла

Эляна Зигмасовнаны айтханына кёре, бу кюнледе окъуучулары бла Обнинскде «Юность. Наука. Культура» битеуроссей конкурсдан къайтхандыла. Быйыл ол 37-чи кере бардырылгъанды. «Окъуучула айырмалы болгъандыла, дипломла бла майдалла къытхандыла. Командаланы араларында интеллектуал-чыгъармачылыкъ оюнда да кёргюзтгендиле билимлерин. Бизге: «Нальчикге элтирик саугъала тенгли бир адам келмегенсиз», – деп лакъырда окъуна этгендиле»,– дейди ол.

Дагъыда жашлагъа университетде окъургъа тийишли болгъанларыны юсюнден да жазгъандыла. Ол а Бир къырал экзаменни эсеплерине 3-7 балл къошады.

РФ-ни Къырал Думасыны «Жаш техникле-изобретательле» деген битеуроссей конкурсуна да бизни жашла бла къызла тири къатышадыла. Анда хорлагъанла уа Жуковск шахарда «Макс» битеуроссей авиа-космос салоннга чакъырылгъандыла. Анда уа космонавтла бла тюбеширге, аланы хазырлагъан араланы кёрюрге онглары болгъанды.

Жуукъ кюнледе окъуучуланы «Созвездие» битеуроссей конференцияда сакълайдыла. Аны Жулдузлу шахарчыкъны алам кючлери бардырадыла. Бу олимпиадада хорлагъанла уа, дипломла алып, Москвада "СТАНКИН" къырал технология университетге кирирге онг табадыла.

Илму-тинтиу эм конструктор иш жаны бла бёлюмде бюгюнлюкде 1,4 мингден аслам жашчыкъ бла къызчыкъ окъуйдула, аладан бек кичиге 7 жыл толгъанды. Битеу да бирге 19 чыгъармачылыкъ биригиу барды, алада 20 устаз ишлейди.

– Инженерле, алимле юйретедиле окъуучуланы. Аланы араларында техника илмуланы докторлары да бардыла. Ала сабийлени излем, тинтиу, проект ишге сюймекликлерин ачадыла. Мен акъыл этгенден, окъуучуну чыгъармачылыкъ акъылы, тинтиулеге фахму жаланда техника билим алгъан кезиуде айныйдыла, – дейди ушагъыбызгъа къатыша Татьяна Науянис.

Айны топурагъы файдалыды

Бизни ушакъгъа келир заманда уллу жетишимле болдурлукъларына ышандыргъан, тюрлю-тюрлю конкурсланы, олимпиадаланы чемпионлары да къатышхандыла. Сёз ючюн, **Хаджимурат Бесчоков** «Кюн шахарда» фахмулу сабийлени лицейини 10-чу классыны окъуучусуду. Жаш адамны илму тинтиую уа артыкъда сейирди. Ол Айны бла Элбрусну топуракъларын тенглешдирип, аламны топурагъында битимле ёсдюрюрге жарагъанын бла къалгъанын сюзеди.

– Проектим астрономия, биология, химия илмуланы мурдорунда къуралыпды. Химиялы тинтиуле, сынаула, башха жумушла бардырып, Айны топурагъы Элбрусха дери жетгенин тохташдыргъанма. Айны топурагъында битимле ёсгенлерин да ачыкълагъанма, ол санда къудору бла нартюх. Алагъа бир тюрлю семиртгич салыргъа керекмейди. Бу тинтиуню экономикалы магъанасы уллуду – адам Айны хайырланнган кезиуде, жерден келтирмей, аны кесини топурагъында битимле ёсдюраллыкъы, – дейди Хаджимурат.

Жаш адам тинтиулени къагъытда жазып къоймагъанды, аны Айны топурагъында ёсдюрюлген битимлери да бардыла. Келир заманда уа Хаджимурат медицина неда генетика бла кюреширге сюеди.

Космонавтлагъа – кичи центрифуга

Хочуланы Рашид а илму тинтиуле бла 3-чю классда кюрешип башлагъанды, бюгюнлюкде ол Нальчикни 14-чю гимназиясыны 10-чу классыны окъуучусуду. Ол кёп кюнлени аламда туруп, Жерге къайтхан космонавтланы медико-биология аурууланы профилактикасында кичи центрифуганы магъанасын сюзеди.

– Аламда адам жердеча атлаялмайды, аны ючюн а аякъларында эти бла сюеклери иничкередиле, кальцийни тас этерге да боладыла. Мен а проектимде космонавтлагъа кичи центрифуганы болушлугъу бла бу кемчиликден къутулууну амалларыны хайырлылыгъын сюземе, – дейди Рашид.

Жаш кёп тюрлю битеуроссей, регионла аралы, республикалы конкурслагъа къатышханды: «Алам», «Шимал-Кавказны жаш алимлерини инновация тинтиулери», «Созвездие», «Келир заманнга атлам», Екатеринбургда жаш тёлю чыгъармачылыгъыны фестивалы, «Аскер-2022» эм кёп башхала.

Келир заманда уа Рашид инженер-конструктор болургъа сюеди.

Марсха итиниу

Улбашланы Мухаммад Бабугентде 2-чи номерли кадет школуну 11-чи классыны окъуучусуду. Бу бёлюмде юйреннгенли тёрт жылдан аслам озгъанды. Проектлерини арасында ол энчи «Вулкан» ракетоносительни белгилейди.

– Шёндю Марсха, Айгъа учууну юсюнден кёп ушакъла барадыла. Проектим да аны бла байламлыды. Къыралда быллай узакълыкъгъа учаллыкъ ракетаны ишлетип да башлагъан эдиле, алай тийишли технологияла болмагъанлары бла байламлы бир кезиуге ол тохтатылгъанды. Шёндю уа Марсха жетдирирча мадарла бардыла. Мен ол ракетаны 3D сыфатын хазырлап, принтерде басмалагъанма. Сынау халда учуруп да кёргенбиз. Шёндю аны 5-чи тюрлюсю барды, аны ауурлугъун 5 кереге азайтыргъа, двигателин 3 кереге кючлендирирге къолдан келгенди, – дейди ол.

Мухаммад Краснодарда авиация училищеге кирирге муратлыды. Анга жетишир ючюн а авиамодель спорт бла да кюрешеди. «Авиация, кёкде учуу, алам сабийликден да сейир кёрюннгендиле манга»,– дейди Мухаммад.

Къыралны башчысын сейир этдирген

Тамерлан Нагоевни илму тинтиуюн а Россейни Башчысы Владимир Путин КъМР-ге келген кезиуде кёрюп, иги багъа бергенди. Жаш алим бюгюнлюкде 4 проектни хазырлагъанды. Биринчиси таулада къыйын болумлада жашагъанланы ток бла жалчытхан кичи ГЭС-ле бла байламлы болгъанды.

– Бизни республикагъа быллай станцияла магъаналы болгъанларын айтыр кереклиси да болмаз. Бу проектге уа илму жангычылыкъны юсюнден юч патент алгъанма. Дагъыда Марсда станцияны ток бла жалчытыу проблема бла да кюрешгенме. Аны аламда энчи кюзгюле бла жалчытыргъа боллукъду. Кюзгю Кюнню таякъларын Марсны къарангы жанына жетдирип, аны жылытырыгъын сюзгенме. Анда уа кюнлю батареяла орнатып, жыйылгъан ток станцияны тохтаусуз ишлеуюн жалчытырыкъ эди, – дейди жаш алим.

Дагъыда Тамерлан Венераны къызылугъун суутургъа сюеди. «Венераны атмосферасы къызгъанын билесиз, ол Цельсий бла 300 градусха дери жетеди. Мен а илму башчым бла аны суутуп, адамла жашарча мадарланы излегенбиз. Венерада экран орнатыргъа боллукъду, ол ачылгъанда къуралгъан ауана планетаны суутургъа онг берликди. Ма бу проектни кёргюзтгенме Владимир Путиннге,-дейди жаш алим.

Шёндю уа Тамерланны проекти аламгъа учхан аппаратны «Нефрит» электроракета двигательни хазырлау бла байламлыды. Двигательде уа Айны неда астероидлени юслеринде болгъан базальтны хайырланыргъа жарарыгъын тохташдырыргъа кюрешеди. Бу тинтиуледе илму жангычылыкъ этгени ючюн дагъыда патент къоллу болгъанды.

Тамерлан Москваны Н. Бауман атлы техника университетге кирирге, жашауун алам технологияла бла байларгъа, инженер-конструктор болургъа сюеди. «Жуукъ кезиуде адам улуну аллында уллу борчла боллукъдула. Тёгерекдеги къудурет мындан ары да кирленнгенлей барса, табийгъат байлыкъла шёндюча хайырлансала, адам улугъа башха планеталада жашауну къурауну юсюнден сагъыш этерге тюшерикди»,– деп акъыл этеди жаш.

Аладан юлгю алырчады

Окъуучуланы илму-техника чыгъармачылыкъларыны республикалы арасында, ызы бла уа «Кюн шахар» академияда ишлеген жыллада Татьяна Науянис фахмулу, билимли алимлени, инженерлени, конструкторланы ёсдюргенди. Сёзге, Станислав Юрченко Бауман атлы техника вузну бошап, кандидат, ызы бла уа доктор диссертацияларын къоруулагъанды. Шёндю бу вузну инновация медико-биология факультетини деканыды. Рахим Нахушев а «Ассистирующие хирургические технологии» обществону таматасыды, ол къыралда биринчи робот-хирургну хазырлагъанды. «Аладан юлгю алырчады. Выпускниклерибиз бла конференциялада тюбешсек, жаш адамла жетишимлеге бютюнда кёлленедиле», – дейди Татьяна Науянис.

– Бизни республикада фахмулу, чыгъармачылыкъгъа хунерлери болгъан жашла бла къызла кёпдюле. Аланы кёзлери жанады, алам бла байламлы технологиялагъа, инженер, техника илмулагъа сейирлери барды. Бюгюнлюкде къыралны политикасы техника бла байламлы илмуланы айнытыугъа бурулупду. Аны ата-анала да ангылайдыла, – дейди ушагъыбызны ахырында Эляна Науянис эмда, «Заманны» окъуучуларын Космонавтиканы кюню бла алгъышлай, чыгъармачылыкъгъа хунерлери болгъан жашланы бла къызланы бёлюмге жюрюрге, билим алыргъа чакъырады.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны Россей Федерацияны Украинаны демилитаризациялау эмда денацификациялау жаны бла энчи операциясын дурус кёрюу бла байламлы ЧАКЪЫРЫУ СЁЗЮ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!

Арт бир ненча жылны ичинде биз Донбассны мамыр халкъына неонацистле къаллай уллу зорлукъ сынатханларын кёрюп тургъанбыз, Кюнчыгъыш Украинада жашагъанланы къыйналгъанларына, азап чекгенлерине шагъат болгъанбыз. Сегиз жылны ичинде адамланы аллай халгъа жетдиргендиле – не юйлерин къоюп кетерча, неда кеси жерлеринде дайым къоркъгъанлай жашарча. Алагъа ёз тиллеринде сёлеширге къоймагъандыла, адет-тёрелерин унутдурургъа кюрешгендиле, экинчи сортлу адамлагъача къарагъандыла.

Украинаны Баш радасы орус тилде сёлешгенлени, ала уа къыралны халкъыны иги кесегин тутадыла, тамыр халкълагъа санамазгъа деп, аллай закон чыгъаргъанды. Украинаны битеу жеринде орус тилде окъутхан школла жабылгъандыла.

Украинаны Конституциясыны болумларына бузукълукъ этип, къыралны башчылары НАТО-гъа кирир ючюн къолларындан келгенни аямагъандыла. Къыралгъа аскер сауутла тохтаусуз жиберилгендиле, Уллу Ата журт урушну кезиуюнде тамыры бла къурутулмагъан бандеровчуланы огъурсуз туудукълары эмда башха фашист ниетли малгъунла адамлагъа зорлукъ сынатып тургъандыла.

Украина къыралны ядерный сауут бла жалчытырга неда аны Украинаны жеринде чыгъарырга тийишли болумла къураргъа керекди деп тохтагъанда уа, хал бютюн осалгъа кетгенди. Россейни къоркъуусузлугъуна, аны миллет жалынчакъсызлыгъына уллу къоркъуу тюшгенди. Украинаны сауутланнган жангы къуралгъан республиканы чеклерини къатларында кёпден-кёп жыйыла тебирегендиле, алада жашагъанлагъа дайым топла бла атдырыгъанлай тургъандыла, кёплени, ол санда сабийлени да, жашауларын алып.

Белгилисича, Россей Федерация Донецк эмда Луганск Халкъ Республикаланы къабыл кёргенди, ала бла шуёхлукъ байламлыкъла жюрютюню, бирге ишлеуню эмда бир бирге болушууну юсюнден келишимге да къол салгъанды. Ма ол хыйсапдан эмда ол республикаланы башчыларыны тилеклерин эсге алып, Россей Федерацияны Президенти Владимир Путин, тарыхыбыз, культурабыз да бир болгъан къарындаш халкъны къоруулар муратда, Украинаны демилитаризациялау эмда денацификациялау жаны бла энчи операция бардырыргъа оноу этгенди.

Россей украинлы халкъ бла уруш этмейди. Бизни къырал энчи операцияны Украинаны къыралыбызгъа, халкъыбызгъа, кёп къыйынлыкъ сынагъан Донбассда жашагъанлагъа да дайым къоркъуу салып тургъан башчыларын тыяр ючюн бардырады.

Бюгюнлюкде хар бирибизни акъылыбызгъа быллай соруу келеди: бу къыйын кезиуде къыралыма не хайыр келтирирге боллукъма? Шёндю къыралыбыз, къадар магъаналы оноу этген Президентибиз жанлы болууну магъанасы бек уллуду. Бюгюнлюкде Ата журтубузну къоркъуусузлугъу ючюн къазауат этген аскерибизге, кесини инсанлыкъ эмда аскер борчун бет жарыкълы толтура тургъан хар адамгъа да биз ала бла бир ниетли болгъаныбызны билдирирге керекбиз.

Къабарты-Малкъар Республиканы жамауатын, Россейни багъалы кёрген, аны шёндюгю эмда келир заманы ючюн къайгыргъан хар адамны да Владимир Владимирович Путинни тёгерегинде биригирге, аскерибизге бла флотубузгъа таянчакълыкъ этерге, ата журтлларыбызны арасында ишеклик эмда гузабалыкъ жайгъанланы жолларын кесерге, Ата журтубузгъа — демангили Россейге кертичилей къалыргъа чакъырабыз.

Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны членлери, Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны аппаратында ишлегенле.

Бушуу

Тарыхда фахмулу, акъыллы политикча къаллыкъды

ЛДПР партияны таматасы, Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасыны сегиз чакъырыууну да депутаты, Къырал Думада ЛДПР-ни фракциясыны башчысы Владимир Вольфович Жириновский 6 апрельде ауушханды.

Ол кишилиги болгъан, акъыллы, билимли да адам эди. Къыралыбызны тарыхына таныулу политикча, жангы Россейде президент айырыулагъа жалынчакъсыз кандидатча биринчи болуп къатышхан адамча киргенди.

Владимир Жириновский СССР-де биринчи оппозициялы партияны къурагъанды. ЛДПР аны баш жетишими болгъанды. Анга ол 30 жылдан артыкъ заманны башчылыкъ этгенди, бир ыз бла алгъа элтгенди. Фахмулу политиклени кёп тёлюсюн ёсдюргенди. Ала аны кесини устазларына санагъандыла.

Айхай да, Владимир Вольфовичге кёпле кёп тюрлю кёзден къарагъандыла. Алай шёндюгю Россейни политикасында ол бек уллу магъана тутханына киши угъай деялмагъанды. Аны айтханларын дурус кёрмегенле да бар эдиле, алай артда ол тюз болгъанына, узакъгъа къарагъанына да женгиргендиле.

Ол не тюрлю болумда да амал таба билгенди. Аны къатында, алда не сакъласа да, абызырар амалынг жокъ эди. Кюйсюз 90-чы жыллада Россейни бирлигин не да этип сакъларгъа, кючлю партия система

къураргъа, Россейге деменгililигин къайтарыргъа, Къырым бла бир болуу – ма алай болурун Владимир Вольфович эртте айтып тургъанды, ала уа аны толгъан билгичлик сёзлерини бла планларыны жаланда бир кесегидиле.

Россейге Владимир Вольфович файгъамбар, билгич кибик эди. Ол Россей тауушлукъ эмда къарыулу халкъы бла деменгили, кючлю къырал болгъанына бир заманда да ишекли болмагъанды. Анга кёре, биз хорламгъа таукел барыргъа керекбиз, андан башха жолубуз жокъду. Хар зат да тюз да Жириновский мурат этгенча боллукъду! Биз анга ишексизбиз.

Бюгюнлюкде уа ол бизни арабызда болмагъаны бизге бек къыйын кёрюнеди.

ЛДПР-ни Къабарты-Малкъар регион бёлюмю.

Эл мюлк

Сют продукциядан къытлыкъ жокъду

«Къабарты-Малкъарда аш-азыкъ чыгъарыучу эмда жарашдырыучу предприятияла тийишлисича ишлейдиле, логистика жаны бла чурум эмда производствогъа керекли сырьёдан да къытлыкъ жокъду», – дегенди КъМР-ни эл мюлк министри **Хасан Сижажев**.

Сют жарашдырыучу эмда социал жаны бла магъаналы продукция чыгъарыучу производстволада да иш алайды. Шёндю республикада биринчилеринден онекиси барды. Быйылгъы январьда ала 2,62 минг тонна продукция чыгъаргъандыла. Былтыр январь бла тенглешдирип айтханда, ол ючден бирине аслам болады. Бишлакъны эмда творогну чыгъарыу да аллай бир къошуп, 258 тоннагъа жетгенди. Къаймакъдан, кефирден, йогуртдан эм сютден жарашдырылгъан башха ашарыкъладан а 1,72 минг тонна чыгъарылгъанды. Ол да былтырны кёрюмдюсюнден 35 процентге озгъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СЕБЕПЛИК

Газ счётчиклени хакъсыз алышырыкъдыла

Къабарты-Малкъарда «Газпром газораспределение Нальчик» биригиу, Уллу Хорламны кюнюне жоралап, юйлеге бла фатарлагъа газны эсеплеген приборланы хакъсыз саллыкъды, деп билдиргендиле бизге компанияны пресс-службасындан.

– Бюгюнлюкде эки минг чакълы абонент кёк отлукъну счётчиксиз хайырланадыла. Аны салыр ючюн жашау журтну иесине он минг сом къоратыргъа тюшеди. Болсада Уллу Хорламны аллында эм сыйлы Рамазан айда приборла бла жандауурлукъ халда хакъсыз жалчытыргъа келишгенбиз,- дейди «Газпром газораспределение Нальчик» биригиуню таматасы Залим Вороков.

Акция республикада биринчи апрельден башланып, майны ахырына дери бардырыллыкъды. Анга юйлерине эсеплеген приборну биринчи кере саллыкъла къатышырыкъдыла. Ол себепден хар адам жашагъан жеринде кёк отлукъ бла жалчытхан компанияны бёлюмюнде заявка берирге тийишлиди. Эсеплеген приборну уа «Газпром газораспределение Нальчик» организацияда неда башха жерде алыргъа боллукъду.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

АЧЫКЪЛАУ

Ахшы адабият жорукълада жазылгъан китап

Бу кюнледе Нальчикде Малкъар халкъны репрессиялада жоюлгъан адамларына аталгъан мемориалда белгили малкъар жазыучу, журналист Османланы Хыйсаны бла дюгерли назмучу Энвер Хохоевни «Ассалам-алейкум! Юйюгюзге да игилик!» деген аты бла чыкъгъан жыйымдыкъларыны презентациясы баргъанды. Китапдагъы назмула, хапарла да юч тилде жазылыпдыла: малкъар, осетин, орус.

Тюбешиуню мемориалны ишчилери бла Хасания элни школчулары къурагъандыла. Китапны презентациялаугъа кёп адам келгенди. Ол санда аны соавтору, Осетия-Аланиядан поэт, къара сёзню устасы, публицист, кёчюрмечи **Энвер Хохоев** бла Жазыучула союзунда поэзия бёлюмге таматалыкъ этеди. Ол халкъын сюйген адамды. Политика репрессияланы сынагъанланы ассоциацияларыны Шимал Осетиядагъы «Номаран» атлы регион жамауат биригиулерини таматасыны орунбасарыды. Хохоев

«Ираф» атлы адабият-суратлау журналны баш редакторуну орунбасары, поэт, кёчюрмечи **Виталий Колиев**, бизни республикадан а «Заман» газетни баш редактору, КъМР-ни сыйлы журналисти **Къонакъланы Хасан**, къарачай-малкъар маданиятны сакълау эм айнытыу фондну директору **Жабелланы Лидия**, Россейни халкъ устасы **Бачиланы Хамзат**, Черек районда юйюрлеге эм сабийлеге социал болушлукъ берген араны таматасыны экинчиси **Улбашланы Келлет**, Табийгъатны къоруулауну регионла аралы жандауурлукъ фондуну директору **Жансюйланы Владимир**, республикада Археология институтну директоруну орунбасары **Жансюйланы Жаннет**, Акъ-Суу элни старейшиналарыны советини къуллукъчусу **Гайыланы Темирбек** эм башхала – культураны келечилери, жазыучула, журналистле, окъуучула, устазла.

Авторланы юслеринден айтханда, Шимал Осетия-Аланияны поэти Энвер Хохоев (псевдоними Тебо Брикисати) 1956 жылда Сурх-Дигора элде туугъанды. Республикасыны къырал университетинде филология факультетни бошап, эки жылны устаз болуп ишлегенди. Артда оналты жылны ичинде ич ишлени органларында ишлегенди. Ызы бла Ишчи жаш тёлюню школунда устаз болуп тургъанды. «Дигорае» газетде жууаплы секретарьны къуллугъун да толтургъанды.

Бюгюн ол Шимал Осетияны жыйырмадан артыкъ китапны авторуду. Халкъыны ыразылыгъына уа «Хорламны жигитлери» деген китабы бла тийишли болгъанды. Ол анда миллетини айтхылыкъ батырларын ёлюмсюз этгенди.

Энвер назму, поэма, хапар да жазады. Бу китпада ол окъуучуну табийгъатны ариулугъуна, сюймекликни тазалыгъына къууандырады. Ары дери эс бурмай тургъан кёп затха: гюлге, тенгизге, кюннге, айгъа башхача къаратады. Энверни анагъа аталгъан назмулары уа терен сагъышлы этедиле, эсгериу жоллагъа чыгъарадыла. Аны кёчюрмечилик ишлери кенгдиле – тыш къыраллы авторладан башлап, уллу Россейни белгили поэтлерине дери. А. С. Пушкинни 200-жыллыгъына атап, Энвер «Таш къонакъ» деген трагедияны кёчюргенди, аны Дигораны сахнасында кёргюзтгендиле.

Османланы Хыйсаны уа бизни окъуучуларыбыз иги таныйдыла. Ол Къазахстанда туугъан тёлюденди. Герпегежде ёсгенди. Армияда къуллукъ этип келип, къурулушчу инженерге окъугъанды, алай мураты уа журналистикагъа келтирген эди. 1998 жылдан бери «Заман» газетде бёлюмню таматасыды. Хыйса «Балкария сквозь века», «Анамы урчугъу», «Малкъар уя», «Жашладан хапар айтыгъыз» деген эм башха китапланы авторуду. Жазыучула экиси да Россейни Жазыучуларыны союзуну келечилеридиле.

Бу эки автор жазгъан китапны юсюнден айтханда, аны биринчи кесеги орус тилдеди. Осман улуну хапарларын орус тилге Жаболаны Асият кёчюргенди, Энвер Хохоевни назмуларын а – Анатолий Миголь, Алексей Суровцев, Мария Ногтева, Валентина Кокоева-Грищенко. Бери аны «Бёлюннген сюймеклик» деген поэмасы да киргенди. Энверни назмуларын орус тилден таучагъа бу статьяны автору кёчюргенди.

Жыйылыуну ишин бардыргъан Теммоланы Фаризат – Малкъар халкъны репрессиялада жоюлгъан адамларына аталгъан мемориалны директору, бу мекям ишлеп башлагъанлы быйыл жыйырма жыл болгъанын белгилеп, аны тарыхыны юсюнден айтханды, аны къурагъан адамланы, ол санда республиканы ол замандагъы таматасы Валерий Коковну эмда аны шуёху генерал Беппайланы Суфиянны да сагъыннганды. Ызы бла Фаризат, Украинада уруш этген жашланы эсгертип, Мечиланы Кязимни бла Къулийланы Къайсынны халкъыбызны таукел этген назмуларын окъугъанды.

Биринчи сёзню ол шахарны оналтынчы номерли школуну окъуучуларына бергенди. Хасаниячы жашчыкъла бла къызчыкъла эки жазыучуну да чыгъармаларын кезиу-кезиу окъугъандыла. Экинчи номерли лицейни окъуучусу Атабийланы Алибек жырлагъан, тепсеген да этгенди. Ол жырлагъанда, аны бла отуз ючюнчю номерли школну окъуучусу Бёзюланы Жамиля тепсегенди. Х.М. Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университетни илму ишчиси, филология илмуланы кандидаты Тёппеланы Джамиля Шахмырзаланы Саидни «Малкъар таула» эмда Зумакъулланы Танзиляны «Ана» деген назмуларына кеси макъам салгъан жырланы айтханды.

Андан сора китапны соавтору Энвер Хохоевха берилгенди сёз. Ол, малкъар халкъны бла осетинлилени эрттеден келген къарындашлыкъларын белгилеп, аны тукъум башчысы Биркиши Малкъардан болгъанын, аны тукъуму ол адамдан башланнганын, бюгюн ол тогъуз тёлюге жетгенин да айтханды.

– Бизни халкъларыбыз не тюрлю кюнлеринде да бирге бола келгендиле, ала бир тамырлыдыла. Биз аны жашауда кёребиз – небиз да бирге ушайды: адетлерибиз, тёрелерибиз, эл-журт атларыбыз, тукъумларыбыз окъуна. Ол бизни арабызны бютюнда жуууукъ этгени баямды. Хыйса къарындашымы юсюнден айтханда уа, аны «Анамы урчугъу» деген хапарын окъугъан эдим, кесин таныгъынчы. Мени да ол заманда анам ауушхан эди да, жараларым жангы эдиле. Ол чыгъарманы бир окъугъанымдан сора, ол мени анамы юсюнден да жазылгъанча кёрюнюп, дагъыда къайтарып окъугъанма.

Бизде илму-излем институтда китап чыгъаргъан жерде тамата барды, Алла Цопанова деп. Бир кюн анга баргъаныма, ол танышдыргъанды бизни. Тукъумун эшитгенимлей окъуна: «Сора бу ол «Анамы урчугъу» деген хапарны авторумуду?!» – деп къууаннганма. Жангыз ол хапардан сора жукъ жазмай къойса да, Османланы Хыйса махтаугъа тийишли боллукъ эди. Алай ол кёп ишлейди, – деп, Энвер Салафирович къалам эм жан къарындашына ыразылыгъын билдиргенди.

«Заман» газетни баш редактору Къонакъланы Хасан, быллай юч тилде жазылгъан китаплагъа хазна тюбемегенин белгилеп, бу чыгъарма шуёхлукъну кючлендиргенлерин чертгенди. Османланы Хыйсаны жазыучулукъ жетишимлерин, газетде аны иши къалай баргъанын сагъына, Хасан аны не жерге да эринмей барып къалыучусун айтып, аны журналист хунерин да махтагъанды. Аны бла бирге ол авторланы экисине да, аланы презентацияларына келгенлеге да кёп ахшылыкъла тежегенди.

Поэт, кёчюрмечи Виталий Колиев Хыйсаны хапарлары ол ишлеген журналны бетлерин жарытханларын, аланы осетин къарындашла да сюйюп окъугъанларын, аны бла ишлеген тынч болгъанын, аны огъурлу къылыгъын, басымлыгъын да белгилегенди. Энтта да алда аланы кёп ишле сакълагъанларын айтып, малкъар халкъгъа тынчлыкъ, эсенлик тилегенди.

Хыйсаны сёзлерине Тамбийланы Къасбот жазгъан жырны Таукенланы Салим айтханды. Къобузчу къызыбыз Башийланы Фатима жыйылыуну бютюнда жарыкъ этгенди. Презентациялау аллай ариу халда ётгенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Байламлыкъла

Ана тиллени, адет-тёрелени, келишиулюкню да юсюнден айтылгъанды

Дагъыстан Республиканы Информация эм басма министерствосуна регионну асламлы информация органлары, Миллет газетлени журналистлерини медиа жаны бла усталыкъларын ёсдюрюрге кереклисини юсюнден жазып, къагъыт жибергендиле. Аны толтурур муратда къоншу республикадан Къабарты-Малкъаргъа делегация келгенди. Анга Дагъыстанны Жамауат палатасыны члени Абсалитдин Мурзаев башчылыкъ этгенди. Къонакъла республикалы газетлени келечилери бла тюбешгендиле эмда миллет тиллени, адет-тёрелени, халкъланы араларында келишиулюкню сакълауну амалларын сюзгендиле.

Абсалитдин Азимович, жыйылгъанланы алгъышлай, Дагъыстанда бюгюнлюкде законсуз миграция жайылгъанын, элле тау жерледен тюзлеге кёчгенлерин билдиргенди. «Къабарты-Малкъарда болгъан жолоучулукъларымдан сора, республикагъызны ариу табийгъаты, таза хауасы эсимде къалгъанды. Сизни регионда тынчлыкъ эсленеди, ол жаны бла ахшы юлгю кёргюзтесиз», - дегенди ол.

Къонакъ Дагъыстан кёп миллетли болгъанын, жарсыугъа, аланы араларында даулашла чыгъа-чыгъа тургъанларын да эсгертгенди. «Законсуз къуралгъан эллени юслеринден айтханда, аланы саны 200-ден кёпдю. Тиллени сакълау да эм къыйын проблемаладан бириди, жаш тёлю, ана тилин аз-аздан унута, орус тилге кёчюп барады. Социология соруу бардырылгъанда, жамауатны 20 проценти ёз тилин ахырысы бла да билмегени ачыкъланнганды», - деп, Абсалитдин Мурзаев бизде бу жаны бла хал къалай болгъанын соргъанды.

«Заман» газетни баш редактору **Къонакъланы Хасан**, анга жуап бере, мында да бу проблема кесин билдиргенин айтханды. «Элледе болгъанысда, сабийлени ана тилде сёлешдиралмайбыз дегенча тарыгъыуланы эшите тургъанбыз. Мен оюм этгенден, тилине бала эм алгъа юйюрюнде юйренирге керекди, бек биринчи ата-анала къайгъырыргъа керекдиле аны ючюн. Бизде миллет тилледе газетле, адабият эм сабий журналла дайым басмаланадыла, радио, телевидение бериуле хазырланадыла. Тиражыбызны кёбюрек этерге кюрешбиз, газетлени электрон халда да чыгъарабыз. Басма тиллени сакълаугъа, айхай да, себеплик этеди. Биз жангы, ахшы сынамгъа юйренирге хазырбыз», - дегенди Хасан Азретович.

«Адыгэ псалъэ» газетни баш редактору **Заур Жиляссов** да алгъа бу проблема асламысында шахарлада болгъан эсе, бюгюнлюкде элледе да терк жайыла баргъанын чертгенди. «Сабийле телевизорда, радиода орус бериулеге къарайдыла, тынгылайдыла, ата-анала уа кюндюз ишде болуп, ингирде арып келселе, сабийлерини къайгъыларын эталмайдыла. Бютюнда бала садикге, школгъа баргъанлай, анда асламысында орусча сёлешгенлери себепли, ана тилин бир ненча айны ичинде ахырысы бла да унутады, сагъышларын ёз тилинде айталмайды. Газетлеригизни жамауат-политика даражаларын кетерирге сюйгенигизни уа огъурамайма, кёп жылла озгъандан сора энди келлик тёлюле бюгюн биз къалай жашагъаныбызны, турмушубузну, къууанчыбызны, жарсыуларыбызны аланы окъуп билликдиле», - деп къошханды ол.

Профессор, кёп жылланы билим бериуде ишлеген **Агарагим Султанмурадов** кесини сынамыны юсюнден айтханды. Ол миллет тилледен специалистлени хазырлауну проблемасын да кётюргенди, быллай шартла да келтиргенди: 2002 жылда Дагъыстанны университетини филологияны факультетини орус-къумукъ бёлюмюне очный эм заочный халда окъургъа 56 адам киргендиле, былтыр аланы саны оннга тюшгенди, аны аллында жыллада уа 4-5 абитуриент болгъанды. Бу тарихле болум къаллай бирге къыйын болгъанын толу ачыкълайдыла, кёп тилледен бёлюмле ахырысы бла да жабылгъандыла. Мектепледе миллет тилледен дерслени саны да азайтылады.

«Кабардино Балкарская правда» газетни баш редактору **Ранета Бжахова** халны бу чекге жетгенини сылтауун ол жаны бла ахшы юлгю кёргюзтесиз», - дегенди ол.

Къонакъ Дагъыстан кёп миллетли болгъанын, жарсыугъа, аланы араларында даулашла чыгъа-чыгъа тургъанларын да эсгертгенди. «Законсуз къуралгъан эллени юслеринден айтханда, аланы саны 200-ден кёпдю. Тиллени сакълау да эм къыйын проблемаладан бириди, жаш тёлю, ана тилин аз-аздан унута, орус тилге кёчюп барады. Социология соруу бардырылгъанда, жамауатны 20 проценти ёз тилин ахырысы бла да билмегени ачыкъланнганды», - деп, Абсалитдин Мурзаев бизде бу жаны бла хал къалай болгъанын соргъанды.

«Заман» газетни баш редактору **Къонакъланы Хасан**, анга жуап бере, мында да бу проблема кесин билдиргенин айтханды. «Элледе болгъанысда, сабийлени ана тилде сёлешдиралмайбыз дегенча тарыгъыуланы эшите тургъанбыз. Мен оюм этгенден, тилине бала эм алгъа юйюрюнде юйренирге керекди, бек биринчи ата-анала къайгъырыргъа керекдиле аны ючюн. Бизде миллет тилледе газетле, адабият эм сабий журналла дайым басмаланадыла, радио, телевидение бериуле хазырланадыла. Тиражыбызны кёбюрек этерге кюрешбиз, газетлени электрон халда да чыгъарабыз. Басма тиллени сакълаугъа, айхай да, себеплик этеди. Биз жангы, ахшы сынамгъа юйренирге хазырбыз», - дегенди Хасан Азретович.

«Адыгэ псалъэ» газетни баш редактору **Заур Жиляссов** да алгъа бу проблема асламысында шахарлада болгъан эсе, бюгюнлюкде элледе да терк жайыла баргъанын чертгенди. «Сабийле телевизорда, радиода орус бериулеге къарайдыла, тынгылайдыла, ата-анала уа кюндюз ишде болуп, ингирде арып келселе, сабийлерини къайгъыларын эталмайдыла. Бютюнда бала садикге, школгъа баргъанлай, анда асламысында орусча сёлешгенлери себепли, ана тилин бир ненча айны ичинде ахырысы бла да унутады, сагъышларын ёз тилинде айталмайды. Газетлеригизни жамауат-политика даражаларын кетерирге сюйгенигизни уа огъурамайма, кёп жылла озгъандан сора энди келлик тёлюле бюгюн биз къалай жашагъаныбызны, турмушубузну, къууанчыбызны, жарсыуларыбызны аланы окъуп билликдиле», - деп къошханды ол.

Профессор, кёп жылланы билим бериуде ишлеген **Агарагим Султанмурадов** кесини сынамыны юсюнден айтханды. Ол миллет тилледен специалистлени хазырлауну проблемасын да кётюргенди, быллай шартла да келтиргенди: 2002 жылда Дагъыстанны университетини филологияны факультетини орус-къумукъ бёлюмюне очный эм заочный халда окъургъа 56 адам киргендиле, былтыр аланы саны оннга тюшгенди, аны аллында жыллада уа 4-5 юйюрде кёреди. «Устазла билдиргенлерича, ата-анала кеслери ана тилледен дерслени санын азайтыу жанлыдыла. Къабарты не малкъар тил сабийибизге туугъан элинден, республикадан тышында жарарыкъ тюйюлдю, андан эсе, артдагъы жашауунда хайырлы боллукъ орус неда тыш къыраллы тилни билсе игиди, дейдиле. Тил а миллетни энчилигин белгилеген баш шартды, ол ёлгени бла, халкъ да жокъ болады. Бу жарсыудан къутулур ючюн, миллет-маданият араланы, властьны, юйретиу системаны, юйюрню, жамауатны, асламлы информация органланы да кючлерин бирикдирирге тийишлиди», - дегенди ол.

Кеслерини оюмларын жазыучу **Багаудин Узунаев**, «Бабаюртовские вести» газетни корреспонденти **Сулейманова Зарема**, Карабудахкент районну «Будни района» газетини баш редакторуну орунбасары **Багаудин Самадов**, «КБР-Медиа» учреждениясыны башчысыны орунбасары **Холаланы Тамирлан** да билдиргендиле. Ахырында Дагъыстанны делегациясы бизни республикада болгъан ахшы сынамны кеслеринде сингдирирге кюреширикле-рин белгилегендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

БИЛИМ

Устазла фахмуларын, сынамларын кёргюзтгендиле

Элбрус районну Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытыуну Мокъаланы Магомет атлы арасында «Жюрегими сабийлеге береме-2022» деген конкурсну муниципал бёлюмю бардырылгъанды. Бу битеуроссей эришиуледе къошакъ билим берген системаны устазлары фахмуларын, сынауларын кёргюзтгенлерин айтырчады.

Бу жол анга 6 устазы къатышхандыла. Конкурсну ача, жер-жерли администрацияны таматасыны орунбасары **Арслан Улимбашев** эришгенлени фахмуларын толусунлай ачыкъларгъа чакъыргъанды эм хар бирине хорлам тежегенди. Районну билим бериу управлениясыны таматасы **Атакуланы Нюржан** а къошакъ билим бериу системаны магъанасыны юсюнден айтханды. Ол устазланы араларында конкурсла жангы сынау, билим жыйышдырыргъа себеплик этгенлерин да чертгенди. Алгъышлаулагъа Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытыуну арасыны директору **Мисирланы Фарида** да къошулгъанды.

Устазланы кёллендирирге, алагъа хорлам тежерге ол арада юйренген жаш артистле да келгендиле. «Эльбрус» юлгюлю ансамбль «Къыз тепсеуню» кёргюзтюп, жыйылгъанланы къарсларына тийишли болгъанды. Конкурсха къатышхан Байсолтанланы Инара уа жыр саугъа этгенди. Арагъа къонакъгъа искусствону сабий школуну «Арабеск» ансамбли да келгенди. Аны жаш артистлери испан тепсеуню кёргюзтюп, жыйылыугъа бютюнда къууат бергендиле.

Конкурсну юсюнден айтханда уа, ол эки бёлюмден къуралгъанды. Биринчиден, устазла видеопрезентация хазырлап, усталыкъларыны энчиликлерини, аны нек сайлагъанларыны, сабийлени не ючюн сюйгенлерини, жашауларыны юслеринден хапарлагъандыла. Ызы бла ала ачыкъ дерсле бардырып, методикаланы билгенлерин, къаллай технологияла бла хайырланнганларын кёргюзтгендиле.

Жюриге къыйын сайлау этерге тюшгенди. Алай бла Кёнделенни 1-чи номерли школуну къошакъ билим берген устазы **Аккайланы Динара** чыгъармачылыкъ номинацияда алчы болгъанды. «Усталыкъда биринчи атламла» деген номинацияда Тырныауузну 6-чы номерли школуну къошакъ билим берген устазы **Улбашланы Махмут** хорлагъанды. Естестволу илмула жаны бла биринчи Кёнделенни 1-чи номерли школуну къошакъ билим берген устазы **Будайланы Мадина** болгъанды.

Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытыуну арасыны устазы **Байсолтанланы Инара**, 5-чи номерли гимназияны къошакъ билим берген устазы **Нина Закажурникова** эмда Кёнделенни 4-чю номерли школуну къошакъ билим берген устазы **Эфендиланы Зульфия** лауреатла болгъандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Соруу-жууап

Дарманлагъа къоранчланы артха къайтарыргъа онг барды

- Аптекада жокъду деген сылтауну айтып, льготалы дарман бермегендиле. Аны ючюн кесиме сатып алыргъа тюшгенди. Бу къоранчланы артха къайтарыргъа онг бармыды?

МАРИЯМ, Акъ-Суу.

*Соруугъа жууапны КъМР-ни прокуроруну тамата болушлукъчусу **СОТТАЛАНЫ Жанна** береди:*

- Россейде инсанланы бир-бир къауумлары, аланы багъаларына къарамай, хакъсыз дарманла бла жалчытылыныргъа керекдиле. Ол бир ненча федерал законда белгиленипди. Сёз ючюн, «РФ-де инсанланы саулукъларына гарантияланы юслеринден» законну 19-чу, 29-чу, 43-чю статьяларында, «Къырал социал болушлукъну юсюнден» законну 6.1-чи, 6.2-чи статьяларында, «Сакъатланы социал къоруулауну юсюнден» законну 13-чю статьясында барды ол низам. Дагъыда ол жаны бла правительстволу бегимле да къабыл кёрюлгендиле.

Дарман хакъсыз кимге бериледи деп соругъа боллукъсуз. Аланы тизмелери РФ-ни Правительствосуну 1994 жылда 30 июльда къабыл кёрген «Медицина промышленностьха къырал болушлукъну эм халкъны бла саулукъ сакълау учреждениялары дарманла, медицина керекле бла жалчытыуну юсюнден» 890-чы номерли бегиминде белгиленипди.

Саулукъ сакълау учреждение адамны жашауна артыкъда керекли дарманланы тизмесине кийирилген препаратха рецептни жарашдыргъан эсе инсаннга, ол хакъсыз бёлюнеди. Дарманланы тизмеси РФ-ни Правительствосуну 2019 жылда 12 октябрьде къабыл кёрюлген бегиминде барды.

Дагъыда айтырыгъым, льготалы дарман ол жазылгъан кезиуде толусунлай, чырмаусуз берилирге керекди. Саусуз келген кезиуде дарман жокъ эсе да, рецептни кючю тохтатылмайды, аны жалчытыргъа керекди. Бу кезиуде инсанны тилегин 5 кюнню ичинде толтурургъа тийишлиди.

Магъаналы дарман болмай, саулугъуна багъыуну тохтатмазгъа кюрешип неда рецептни болжалы препарат келтирилгинчи бошалып, саусузлагъа аны кеслерине сатып алыргъа тюшеди. Бу кезиуде уа аланы эркинликлери бузулады, законла толтурулмайдыла.

Аптека инсаннга дарманны заманында бермей, ол къоранчла этсе, Саулукъ сакълау министерство ахчаны артха къайтарыргъа керекди. Бу низам РФ-ни Граждан кодексини 1064-чю статьясында белгиленипди.

Быллай бузукълукъ этилгенде, инсанла прокуратурагъа тарыгъыргъа боллукъдула. Ызы бла надзор ведомство РФ-ни Граждан-процессуал кодексини 45-чи статьясына тийишлиликде, инсанны законлу излемлерин жалчытыр мурат бла сюдге дау хазырларыкъды. Алай бла препаратны сатып алгъанда этилген къоранчла атха изленилликдиле. Неда инсан быллай тилекни жашагъан жеринде сюдге кеси да берирге эркинди.

ТОКЪЛАНЫ Фатима жазып алгъанды.

УСТАЛА

Жерлени жарашдырыугъа салгъан къыйынына – бийик багъа

Жерчилик ишни ветераны, Бийик тау заповедникни эмда «Приэльбрусье» миллет паркны озгъан ёмюрню 80-чы жылларында къураргъа къыйын салгъан Лев Сергеевич Бабкин Росреестрни Къабарты-Малкъарда бёлюмюне къонакъгъа келгенди. Росреестрни бёлюмюню башчысы Виталий Дмитриев Лев Сергеевич Бабкиннге тутхан усталыгъында кёп жылланы бет жарыкълы урунгганы эмда Геодезияны бла картографияны кюнюне аталгъан кёрмючге суратла бергени ючюн ыспас этип, къолуна ыразылыкъ письмону тутдургъанды.

Лев Сергеевич 1957 жылда Пермьде Д.Н. Прянишников атлы эл мюлк институтну «жерлени жарашдырыу» бёлюмюн бошагъанды. Спорт бла тири кюрешгенди. Женгил атлетикадан, волейболдан, бадминтондан кёп жетишимле болдургъанды. Алгъан усталыгъына кёре жаяу кёп жюрюрге, ауур жюкле ташыргъа тюшерик эди да, спортха берилгени ол жаны бла да себеплик этгенди.

«Пермь крайда Александровский машзаводну спортчулары бла бирге отпуск кезиуледе жолоучулукъгъа чыгъып туруучу эдик. Ол санда къайыкълагъа минип Яйва, Вишера, Колва, Печора, Унья, Илыч, Щугор черекледе да болгъанбыз. Ала бары да къутургъан суула болгъанлыкъгъа, биз, сынамлы туристле эмда спортчула, барын да жетишимли ётгенбиз», - деп эсгереди Лев Сергеевич.

1972 жылда ол «Росгипрозем» институтну Нальчикде бёлюмюнде ишлеп башлайды. Юч жылдан проектле жарашдыргъан бёлюмню таматасы болады. Анда жаланда Къабарты-Малкъарда угъай, саулай Шимал Кавказда, сора дагъыда Татарстанда бла Смоленск областьда проектле хазырлап тургъандыла.

«Дагъыстанда Сулак, Чиркей эм Ирганай ГЭС-лени суу жыйылгъан жерлеринде объектлени биз хазырлагъанбыз. Артда мени Къабарты-Малкъарны

тауларына жибергендиле, ызы бла 1986 жылда Монголияда болгъанма. Анда тёрт жылны ичинде жерлени жарашдырыу бла кюрешгенме, ары дери этилген ишлеге кёз-къулакъ болгъанма», - деп эсине тюшюргенди Лев Сергеевич.

Ол В.И. Ленин туугъанлы 100 жыл толгъанына аталгъан майдал, Пермьде профсоюзланы обкомуну эмда РФ-ни жер политика жаны бла къырал комитетини сыйлы грамоталары бла саугъаланнганды.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

КЪОШУМЧУЛУКЪ

Медиклерибиз жаралылагъа болушурукъдула

Кёп болмай Къабарты-Малкъар къырал университетде алимлени тёрели совети ётгенди. Анда стоматология эм жаякъ-бет хирургия институтну башламчылыгъын да къабыл кёргендиле. Жыйылыуда аны юсюнден сагъынылгъан институтну таматасы, медицина илмуланы доктору, профессор Мустафаланы Магомет билдиргенди.

- Бюгюнлюкде Россейге политика эм экономика жаны бла да болмагъанча уллу къысыулукъ этилгенине къажау турургъа тюшеди. Ол себепден къыралны мындан арысында айныу жолу эм саулай къадары да хар адамны инсанлыкъ сезимине кёре къураллыгъы баямды. Белгилисича, Украинада аскерчилерибизни кючю бла энчи аскер операция бардырылады. Анда аскерчилерибизге болушур муратда, КъМР-ни таматалары бла келишип, жаякъ-бет хирургияны сынамлы специалистлеринден юч бригада къуралгъанды. Ала окъдан, топдан жара алгъанлагъа госпитальда болушлукъ берирге хазырдыла,- дегенди Магомет Шабазович.

Ызы бла КъМКъУ-ну ректоруну къуллугъун толтургъан Юрий Альтудов да республика гуманитар акциялагъа тири къатышханын, Донбассха эм башха жерлеге да, дайым аш-суу, дарманла эм биринчи керекли затла жибергенин белгилегенди.

-Бизни университетни жаякъ - бет хирургия институтуну келечилери жаралылагъа медицина болушлукъ берирге хазырлыкъларын биринчиле болуп билдиргендиле. Ол профессионал эм адамлыкъ жаны бла да магъаналы атламды, - деп къошханды Юрий Камбулатович.

Ол, коллегаларыны башламчылыкъларын факультетни специалистлери да дурус кёргенлерин, алимлени совети да бир оюмгъа келгенин айтып, аны алайлыгъы аллай оноуну тюзлюгюне энтта бир кере шагъатлыкъ этгенин чертгенди. Аны бла бирге ол къыралыбыз ючюн къайгъыргъаныбызны, Президентибизни оноуун тюзге санагъаныбызны, мындан арысында къырал салгъан борчну толтурууда таукеллигибизни кёргюзтеди, дегенди.

Специалистлени ишчи жолоучулукъгъа ашырырдан алгъа, университет тийишли регион эм федерал къырал власть органлагъа бир къауум жумушну тамамларгъа керек боллукъду. Студентле чырмаллыкъ тюйюлдюле, аланы бир кезиуню башхала окъутурукъдула.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

КЪАРАУ

Кир-кипчик тёбеле кетерилликдиле

Кёп болмай Битеуроссей халкъ фронтну Къабарты-Малкъарда бёлюмюню келечилери адамланы тилеклери бла Акъ-Суугъа баргъандыла эмда юйлеге жуукъда эркинликсиз къуралгъан багуш тёбелени кёргендиле. Эллиле айтханнга кёре, ала быллай болумда жашагъанлы элли жыл чакълы болады. Жамауатчыла рейдни кезиуюнде Росприроднадзорну келечилери бла бирге адамла бла экологияны юсюнден да ушакъ бардыргъандыла.

Зыбыр къалгъан-къулгъанладан къуралгъан тёбе иги кесек жерни алады, тийрени да бетин бузады. Кеслери алларына отлап айланнган малла да бери кирмей, бир тюрлю зат къапмай къалмайдыла. Аны бла бирге ала багушну тёгерекге чачадыла.

- Болум бла тынгылы шагъырейленнгенибизден сора эркинликсиз къуралгъан свалка кетерилирча бир мадар этилирин жазып, администрациягъа письмо жибергенбиз, экологиягъа уллу заран жетдирилгенин, эм биринчи былайда жашагъанла кеслери кёз-къулакъ болургъа кереклисин ангылатханбыз. Бузукълукъ этгенле уа, административ жууапха тартылып, тазир тёлериклерин эсгертгенбиз, -дейди ОНФ-ни келечиси Евгений Бакаев.

Нальчикни мэриясындан билдиргенлерича, Акъ-Сууну администрациясы бла жол мюлк эм шахар болумну игилендириу жаны бла департамент эркинликсиз багуш тёгюлген жерни къурутурча мадарла тамамларыкъдыла. Ол жуукъ заманда къурутулур ючюн а жамауатчыла бла экологла аны контрольда тутарыкъдыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эм КъМР-ни Парламентини Аппаратыны келечилери КъМР-ни Башчысыны эм Правительствосуну ишлерини управлениясыны автобазасыны улоу жюрютюучюсю **МУЛАЕВ Эдуард Хажмуридович** замансыз ауушханы бла байламлы уллу бушуу этип, аны жуукъ-ахлуларына къайгъы сёз берилле.

Аскер

Росгвардиягъа къуллукъ этерге чакъырадыла

Росгвардияда контракт бла къуллукъ этерге сюйгенлени Звёздный элде орналгъан бёлюмге чакъырадыла.

Аскерчилеге быллай излемле бардыла:

- билими – бек аздан битеулю орта;

- жыл саны – 40 жылгъа дери.

Контракт бла къуллукъ этерге мараучу эм водитель усталыкълагъа эр кишиле чакъырыладыла. Ала РФ-ни миллет гвардиясында контракт бла къуллукъ этерикдиле эмда алагъа аскерчи деген чын берилликди.

Ал кезиуде хакъны юсюнден айтханда, мараучугъа 34 минг, ВС категориялы водительге 35 минг сом тёленирикди. Къуллукъ этген жыллагъа эмда борчларын бет жарыкълы толтургъанларына кёре, хакъ ёсдюрюллюкдю, кезиулю чын бериу жаны бла онгла да бардыла.

Аскерчиле хакъсыз аш-суу бла жалчытылынадыла, медицина жумушлары толтуруладыла. Инсанны къуллукъ этгенине кёре, ипотека система бла жашау журтха сертификат бериледи. 20 жылдан пенсия бла жалчытылынады.

Соруулану бу телефон номерге сёлешип берирге боллукъду: **8(8672) 64 21 42**.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Спорт

Сургутдан – доммакъ майдал

Социалист Урунууну Жигити, геолог Фарман Салмановну хурметине Сургутда грек-рим тутушуудан ХХ битеуроссей эришиу бардырылгъанды. Анга Россейни 23 регионундан, ол санда Алтай крайдан, Свердловск, Калининград, Курган, Новосибирск, Оренбург, Томск, Тюмень, Челябинск областьладан, Башкъортостандан, Мордовиядан, Ханты-Мансийск эм Ямало-Ненецк автоном округладан, Москвадан бла Санкт-Петербургдан, абаданладан бла жаш тёлюден 300-ге жуукъ гёжеф къатышханды.

Ауурлукълары 72 килограммгъа дери болгъанланы къауумунда Элбрус райондан Аслан Толов да тутушханды. Аны тренер Малкъарланы Зейтун юйретеди. Эришиулени аллында Россейни жыйымдыкъ командасыны келечиси спортну халкъла аралы устасы бла тюбешгенди эм, жарсыугъа, анга къытдыргъанды. Къалгъан сермешлерин Аслан 8:0 эсепле бла болжалдан алгъа бошагъанды эмда доммакъ майдалгъа тийишли болгъанды.

Алчыланы санында

Тырныауузну В.А. Губанов атлы «Геолог» спорт-саулукъну кючлеу комплексинде каратеден СКФО-ну биринчилиги бардырылгъанды. Анга округну регионларындан 10-13-жыллыкъ 145 жашчыкъ бла къызчыкъ къатышхандыла.

Республиканы каратечилери битеу да 16 майдал алгъандыла. Кеслерини жыл санларына эм ауурлукъларына кёре Сафия Эдгулова, Арнелла Губашиева, Аскер Губашиев, Алихан Назранов, Глашланы Муслим, Инал Кушхов хорлагъандыла. Кюмюш майдалланы Этезланы Алана, Милана Максидова, Константин Шогенов, Хочуланы Солтан, Аслан Ахамготов, Текуланы Алим алгъандыла. Ючюнчю жерлеге Лана Ардавова, Ислам Юнусов, Тимур Чужинов, Астемир Умаров чыкъгъандыла.

Жашланы орунуна анала эришгендиле

Тырныауузну картодромунда «Мама может!» деген аты бла зауукълу эришиуле къуралгъандыла: 5-чи номерли гимназияны къошакъ билим берген «Цветмет» клубунда жарау этген жаш картингистлени орунларына аланы аналары сынашхандыла.

Алгъа ала картлада жараула бардыргъандыла, ызы бла уа эришиулеге киришгендиле. Белгиленнген жолну барысындан да терк Будайланы Марина ётгенди. Экинчи жерге - Этери Буштокова, ючюнчюге уа Салпагъарланы Индира чыкъгъандыла. Алагъа майдалла бла татлы саугъала берилгендиле.

Басмагъа **Анатолий ТАЛАЕВ** хазырлагъанды.

ПРОКУРАТУРА

Эркинликлерин къоруулагъандыла

Урван районну прокуратурасы акъылбалыкъ болмагъанланы эркинликлери къалай сакъланнганларын тинтгенди. Бу кезиуде халкъны социал къоруулау арасыны Урван районда бёлюмюню жууаплы къуллукъчулары законлагъа бузукълукъла этип, 3 жылдан 7 жылгъа дери сабийлеге ай сайын этилген тёлеулени болжалларын бузгъанлары ачыкъланнганды. Надзор ведомство бу кемчиликни кетериуню юсюнден эсгертиулени къабыл кёргенди.

Прокурорланы тинтиулеринден сора тиширыугъа эмда аны юч баласына тёлеуле тохташдырылгъандыла эмда ол заманында этилмегени ючюн жыйылгъан борч – 60 минг сом – тёленнгенди.

Хыйлачыла терсленедиле

КъМР-ни прокуратурасы бюджет ачханы тонагъанлагъа ачылгъан уголовный ишни сюдню къарауууна бергенди.

Прокурорну орунбасары Къадырланы Азрет республиканы инсанына ачылгъан уголовный ишни къабыл кёргенди. Ш. РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 4-чю кесегине бузукълукъ этгени ючюн терсленеди (хыйлачылыкъ). Башхача айтханда, къауум адам, къуллукъларын хайырланып, алгъадан келишип, башханы мюлкюн урлагъанларына ишеклик барды.

Республиканы инсаны 2012-2016 жыллада Нальчикни билим бериу системасында ишлеген къауум адам бла бирге келишип, бюджетден 70 миллион сомну урлагъандыла.

Къоранчны артха къайтарыр мурат бла тиширыуну ырысхысы бла хайырланыугъа чекле салыннгандыла. Аны бла сюд башланнгынчы келишим этилгенди. Аны чеклеринде Ш. следствиягъа болушуп тургъанды. Аны себепли уголовный иш энчи низамгъа кёре тинтиледи. Ол Нальчикни сюдюню къарауууна берилгенди.

Быллай аманлыкъ этгенни эркинлигин сюд 10 жылгъа дери сыйырыргъа деген оноуну чыгъарыргъа боллукъду.

Ахчасын къымгъанды

Связь бёлюмледен биринде ишлеген тиширыу сакъатлагъа бла пенсиячылагъа бёлюннген ахчаны къолгъа этгенине ишеклик барды.

Полициячыла тиширыугъа ачылгъан уголовный ишни тинтип бошагъандыла. Ол 2020 жылда декабрьде 2021 жылда январьда пенсиячылагъа бла сакъатлагъа ахча тёлеулени юсюнден къагъытлагъа кеси къол салып, 63 минг сомну урлагъанды. Алай бла ол беш адамны алдагъанды, ол санда сакъатлыгъы 1-чи къауумгъа кирген инсанны.

Связьны ишчисине РФ-ни УК-сыны 160-чы статьясыны 3-чю кесегине кёре терслеу материалла ачылгъандыла. Иш сюдню къарауууна берилгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретариат – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор къуллукъну (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Мусукаланы Сакинат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люаза (1,2-чи бетле), Геляланы Валя (3-чю бет), Зезаланы Лида (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы 1649 экз. Заказ № 709

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru